Arşivde Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi-Mart 2024, Cilt: 1, Sayı: 1
Journal of Women and Gender in the Archives-March 2024, Volume 1, Issue 1

arşiv de KADIN VE TOPLUMSAL CİNSİYET DERGİSİ
Journal of Women and Gender in the Archives

Arşiv Humması, Direniş ve Kayıp: IAV'nin Erken Tarihini Yeniden Okumak

Archive Fever, Resistance, and Loss: A Rereading of the IAV's Early History

Francisca de Haan
Emeritus Profesör, Orta Avrupa Üniversitesi (CEU), Viyana
Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü (IISG), Amsterdam

Çevirenler / Translated by Aslı Davaz, Selvi Başak Öztürk

Özet

Bu makalede[1], 1935 yılında Amsterdam'da kurulan Kadın Hareketi Uluslararası Arşivleri'nin (IAV) erken dönem tarihini yeniden gözden geçiriyorum. Dagmar Wernitznig'in IAV ile New York'ta kurulması planlanan Dünya Kadın Arşivleri Merkezi arasındaki rekabeti anlattığı çalışması da dahil olmak üzere, arşivlerle ilgili son literatürden yola çıkarak, IAV'nin erken dönem tarihiyle ilgili birincil kaynakları, özellikle de çoğunlukla IAV'nin kurucu başkanı Rosa Manus (1881-1942) tarafından kaleme alınan IAV yazışmalarını ve iki IAV *Yıllığı*'nı (1937 ve 1938), üç kavramın rehberliğinde yeniden okudum: arşiv humması, bir direniş alanı olarak arşiv ve kayıp. Bulgularım, IAV'nin erken dönem tarihine ilişkin anlayışımızı derinleştiriyor, Rosa Manus'u güçlü bir lider olarak gören yeni anlayışı daha da destekliyor ve arşivlerin ne tarafsız kayıt tutma mekânları ne de "sadece oldukları gibi ulaşmış ya da var olma süreçleri tamamlanmış" olduğu (Antoinette Burton, 2005), bunun yerine tüm arşivlerin, çıkış noktalarında ve sonraki işleyişlerinde iktidar ilişkilerine gömülü olduğu ve bu ilişkileri (yeniden) ürettikleri teorisinin altını çiziyor.

Abstract

In this article, I revisit the early history of the International Archives for the Women's Movement (IAV), established in Amsterdam in 1935. Building on the recent literature on archives, including Dagmar Wernitznig's account of the competition between the IAV and the planned World Center for Women's Archives in New York, I reread primary sources related to the early IAV history, in particular outgoing IAV correspondence, mostly written by IAV founding President Rosa Manus (1881-1942), and the two IAV Yearbooks (1937 and 1938), guided by three concepts: archive fever, the archive as a site of resistance, and loss. My findings deepen our understanding of the early IAV history, further underpin the new understanding of Rosa Manus as a powerful leader, and underscore the theoretical point that archives are not neutral sites of record keeping nor do they "simply arrive or emerge fully formed" (Antoinette Burton, 2005); instead, in their origins and subsequent workings, all archives are embedded in and (re)produce power relations.

1. Yazının orijinal başlığı ve yer aldığı ilk yayın: Francisca de Haan, "Archive Fever, Resistance, and Loss: A Rereading of the IAV's Early History," in *Gender and Archiving: Past, Present, and Future- Yearbook of Women's History* 37 (Amsterdam ve Hilversum: Verloren, 2017), 21–38.

[...] öyle anlaşılıyor ki, bizimki gibi bir kütüphaneye çok ihtiyaç duyuluyor ve bu kütüphaneyi yönetebildiğim için mutluyum.

Rosa Manus'un E. M. Turner'a yazdığı
12 Şubat 1937 tarihli mektuptan[2]

Yüzyıllar boyunca arşiv, "tarihi kayıtların korunduğu değişmez, tarafsız ve tarih dışı bir yer" olarak kabul edildi, ancak günümüzde, Michel Foucault'nun çalışmalarının ardından, akademisyenler arşivi iktidarla ayrılmaz bir şekilde bağlantılı ve bilginin üretildiği bir alan olarak görme eğilimindedirler.[3] Feminist tarihçiler, Antoinette Burton'un *Dwelling in the Archive* [Arşivde Yaşamak] ve *Archive Stories* [Arşiv Hikâyeleri] kitapları ve kolektif bir çalışma olan *Contesting Archives: Finding Women in the Sources* [Arşivleri Tartışmak: Kaynaklarda Kadınları Bulmak] gibi iyi bilinen örneklerle, arşivin yeniden düşünülmesi sürecine kayda değer katkılarda bulundular.[4] Kadın arşivlerinin tarihini yeniden düşünmek bu çabanın bir parçasıdır ve bu noktada örneğin Anne Kimbell Relph, Nancy Cott, Tanya Zanish-Belcher ve Kate Eichhorn'un çalışmaları etkili olmuştur.[5] Arşiv literatüründen birkaç kavramın, günümüzde "Atria - Institute on Gender Equality and Women's History" olarak bilinen fakat 1935 yılında *International Archives for the Women's Movement* [Kadın Hareketi Uluslararası Arşivleri] *(IAV)* adıyla kurulan Amsterdam kadın arşivlerinin erken tarihini daha iyi anlamamıza nasıl yardımcı olduğunu araştırarak bu devam eden çabaya katkıda bulunmayı umuyorum. Bunu yapmadan önce üç konuda ön bilgilendirme yapmam gerekiyor. İlk olarak; IAV'nin kuruluşundan bu yana alanının en önde gelen kurumlarından biri olduğunu ve bugün de Atria'nın (IAV koleksiyonunu elinde bulunduruyor) bunu sürdürdüğünü vurgulamak uygun olacaktır. Bunu, IAV'nin dramatik erken tarihine ve enstitünün son yıllarda fonlarında yaşadığı kesintiye karşı tekrar tekrar mücadele etme ihtiyacına rağmen yaptığını da eklemeliyiz.

İkincisi; IAV'nin ve önde gelen kadınlarının tarihi hakkında hali hazırda bildiklerimiz, Ineke Jungschleger'in *Bluestockings in Mothballs* kitabı, IAV'nin ellinci yıldönümü nedeniyle tarihçiler Mineke Bosch ve Annemarie Kloosterman'ın yaptıkları öncü çalışmalar, Maria Grever'in IAV kurucularından Johanna W. A. Naber üzerine yazdığı etkileyici kitap, Jolande Withuis, Vilan van der Loo ve diğerlerinin yayınları da dahil olmak üzere kolektif bir çabanın sonucudur.[6]

Üçüncüsü, IAV-IIAV-Aletta Enstitüsü-Atria'nın tarihi (Enstitü 1980'lerden bu yana, resmi tüzüğünde ve mali kaynaklarındaki değişikliklerle birlikte birkaç kez isim değiştirdi), arşivleri oluşturan kadınların çalışmaları ve katkılarından, kadın tarihi alanına adanmışlıklarından ve IAV'yi, kadın dostu olmayan ve diğer muhafazakâr, ataerkil ve baskıcı siyaset ve politikaların çeşitli biçimlerine karşı bir "direniş alanı" (Kate Eichhorn'un kavramı) olarak yaratma ve sürdürme çabalarından ayrı tutulamaz.[7] Bu çaba, IAV'nin üç kurucusunun -Rosa Manus, Johanna W.A. Naber ve Willemijn Posthumus-van der Goot- rolü ve vizyonuyla, 1930'larda başladı, 1950'lerden 1970'lerin başlarına kadar daha yavaş bir tempoda devam etti ve IAV'nin nihayet tam teşekküllü bir arşiv bölümüne sahip olduğu ve çeşitli şekillerde genişleyip profesyonelleştiği 1980'lerden itibaren tam güçle tekrar gelişti.[8]

2. Atria, IAV Kayıtları, no. 20A, Manus'un E.M. Turner'a yazdığı mektup, Londra, 12 Şubat 1937. Argümanımı açıklığa kavuşturmama yardımcı olan okuyucuların yorumları için minnettarlığımı ifade etmek isterim.
3. Nupur Chaudhuri, Sherry J. Katz ve Mary Elizabeth Perry, ed., *Contesting Archives: Finding Women in the Sources* (Urbana: University of Illinois Press, 2010), xiii; Michel Foucault, *The Archaeology of Knowledge*, çev. A. M. Sheridan Smith (New York: Pantheon Books, 1972).
4. Antoinette M. Burton, *Dwelling in the Archive: Women Writing House, Home, and History in Late Colonial India* (Oxford: Oxford University Press, 2003); Antoinette M. Burton, ed., *Archive Stories: Facts, Fictions, and the Writing of History* (Durham, N.C: Duke University Press, 2005); Chaudhuri, Katz, ve Perry, ed., *Contesting Archives*.
5. Anne Kimbell Relph, "The World Center for Women's Archives, 1935-1940", *Signs: Journal of Women in History and Culture* 4, sy. 3 (İlkbahar 1979): 597-603; Nancy F. Cott, ed., *A Woman Making History: Mary Ritter Beard through Her Letters* (New Haven: Yale University Press, 1991); Tanya Zanish-Belcher ve Anke Voss, ed., *Perspectives on Women's Archives* (Chicago: Society of American Archivists, 2013); Kate Eichhorn, *The Archival Turn in Feminism: Outrage in Order* (Philadelphia: Temple University Press, 2013). Aynı zamanda Lesbian Herstory Archives ve National Archives for Black Women's History'nin web sayfalarına göz atabilirsiniz: https://lesbianherstoryarchives.org/about/a-brief-history/; https://www.nps.gov/mamc/learn/historyculture/mamc_nabwh.htm (Erişim Tarihi 22 Ağustos 2017).
6. Ineke Jungschleger, *Bluestockings in Mothballs* (Amsterdam: Stichting Internationaal Archief voor de Vrouwenbeweging, 1987); *De vergeelde blauwkous*'un çevirisi, 1985; Mineke Bosch ve Annemarie Kloosterman, ed., *Lieve Dr. Jacobs: Brieven uit de Wereldbond voor Vrouwenkiesrecht, 1902-1942* (Amsterdam: Feministische Uitgeverij Sara, 1985); Mineke Bosch ve Annemarie Kloosterman, ed., *Politics and Friendship: Letters from the International Woman Suffrage Alliance, 1902-1942* (Columbus: Ohio State University Press, 1990); Maria Grever, *Strijd tegen de stilte: Johanna Naber (1859-1941) en de vrouwenstem in geschiedenis* (Hilversum: Verloren, 1994); Jolande Withuis, " 'Een schatkamer van feministische kostbaarheden': Het Internationaal Archief voor de Vrouwenbeweging tussen 1935 en 1952: betrokkenen, beweegredenen, beleid", *De jurk van de kosmonaute* içinde, Jolande Withuis (Amsterdam/Meppel: Boom, 1995), 114-141; Vilan van de Loo, *Moet terug. Privaat eigendom: de roof, het zoekraken en de uiteindelijke terugkeer van de IAV-archieven* (Amsterdam: Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging IAV, 2003).
7. Eichhorn, *The Archival Turn in Feminism*, 23.
8. Francisca de Haan ve Annette Mevis, "The IAV/IIAV Archival Policy and Practice: Seventy Years of Collecting, Receiving, and Refusing Women's Archives (1935-2005)", *Traveling Heritages: New Perspectives on Collecting, Preserving, and Sharing Women's History* içinde, ed., Saskia E. Wieringa (Amsterdam: Aksant, 2008), 23-46.

Son zamanlarda tarihçiler IAV kurucu başkanı Rosa Manus'a odaklandılar ve bu da Manus ve katkıları hakkındaki anlayışımızı gözden geçiren *Rosa Manus (1881-1942): The International Life and Legacy of a Jewish Dutch Feminist* adlı çalışmayla sonuçlandı.[9] Manus yıllardır bir tür "daimi sekreter", mükemmel bir organizatör/örgütleyici olarak biliniyordu, fakat arka planda kalmayı tercih eden biriydi.[10] Bu görüntüye meydan okuyan son kitap, Rosa Manus'un en azından 1920'lerin ikinci yarısından itibaren, International Alliance of Women for Suffrage and Equal Citizenship (IAWSEC, bazen sadece IAW, 1926-1942)[11], ve 1934'te Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilen bir Komite olan Peace and Disarmament Committee of the Women's International Organisations'ın (1932-1938) Başkan Yardımcılığı ve Neutral Women's Committee for Refugees'nin [Mülteciler için Tarafsız Kadın Komitesi] kurucu üyesi ve Başkanı ve IAV'nin kurucu Başkanı olmak üzere önde gelen ve oldukça görünür pozisyonlarda yer aldığını gösteriyor.[12]

> ***"[...] arşivler öylece tamamlanmış olarak ortaya çıkmaz; ne yaratılışlarında ne de yorumlayıcı uygulamalarında iktidar mücadelelerinden bağımsız değillerdir."***

Sonuncusu IAV'nin tarihine aşina olanlar tarafından açıkça bilinirken, Dagmar Wernitznig'in *Rosa Manus (1881-1942)* kitabındaki bölümü, IAV'nin kadın hareketi için ilk ve dolayısıyla başlıca uluslararası arşiv olarak kurulmasına eşlik eden iktidar mücadelesini vurgulayarak, erken tarihine ve Rosa Manus'un bu tarihteki rolüne yeni bir ışık tutuyor. Bu mücadelede, ABD'de ortaya attığı World Center for Women's Archives – WCWA [Dünya Kadın Arşivleri Merkezi] fikriyle tanınan Rosika Schwimmer ve Amsterdam enstitüsü adına Rosa Manus kilit oyunculardı.[13] Bu nedenle Rosa Manus varsayılanın aksine daha az uyumlu ve nazik görünür. Manus, IAV'nin kadın hareketinin ilk uluslararası arşivi olması için "amansızca" ve başarılı bir şekilde mücadele etmesinin yanı sıra, 1930'lardaki kapsamlı yazışmaların gösterdiği gibi Başkanlık rolünden açıkça zevk aldı.[14] IAV adına yazdığı sayısız mektuptan birini "öyle anlaşılıyor ki, bizimki gibi bir kütüphaneye çok ihtiyaç duyuluyor ve bu kütüphaneyi yönetebildiğim için mutluyum" sözleriyle sonlandırmıştı.[15] IAV Başkanı olarak imzaladığı daha eski bir mektupta gururla "Şu anda bu ittifakın [IAW] birinci başkan yardımcısıyım"[16] diyordu; tüm bunlar, gençken ilgi odağı olmaktan kaçınmış olsa bile sonraki yıllarda böyle davranmadığını doğruluyor.

Aşağıda, ilk olarak arşivler üzerine yakın tarihli literatürden birkaç belli başlı yazarı kısaca ele alacağım. Bu literatüre ve Dagmar Wernitznig'in bulgularına dayanarak IAV'nin ilk yıllarıyla ilgili birincil kaynakları, özellikle IAV yazışmalarını, çoğunlukla Rosa Manus tarafından yazılanları ve son literatürden üç kavramın - arşiv humması, bir direniş alanı olarak arşiv ve kayıp - rehberliğinde iki IAV Yıllığını (1937 ve 1938) yeniden okuyacağım. Bu yeniden okuma, umuyorum IAV'nin erken tarihine ilişkin anlayışımızı derinleştirecek, Rosa Manus'u güçlü bir lider olarak gören yeni anlayışı daha da destekleyecek ve arşivlerin ne tarafsız kayıt tutma mekânları ne de "sadece oldukları gibi ulaşmış ya da var olma süreçleri tamamlanmış" olduğu, bunun yerine tüm arşivlerin, çıkış noktalarında ve sonraki işleyişlerinde iktidar ilişkilerine gömülü olduğu ve bu ilişkileri (yeniden) ürettikleri teorisinin altını çizecektir.[17]

Arşivi Yeniden Düşünmek

Michel Foucault, *The Order of Things* [Şeylerin Düzeni] ve *The Archaeology of Knowledge [Bilginin Arkeolojisi]*[18] (sırasıyla 1966 ve 1969'da Fransızca yayımlandı) adlı eserlerinde insan bilimlerini temelden yeniden düşündü; bu yeniden düşünme, "arşivi" resmi ya da diğer belgelerin tarafsız bir deposu olarak alışılagelmiş anlayışından çıkarıp çok daha temel bir bilgi yaratma ve düzenleme ve dolayısıyla iktidar uygulama sistemi olarak yeniden ele almayı da içeriyordu.[19]

Cheryl Simon'un Foucault'nun çalışmasıyla ilgili özetine göre arşiv "belirli bilgi sistemlerinin tarihsel para-

9. Myriam Everard ve Francisca de Haan ed., *Rosa Manus (1881-1942): The International Life and Legacy of a Jewish Dutch Feminist* (Leiden/Boston: Brill, 2017).
10. Alıntı için bakınız, Dagmar Wernitznig, "Memory is Power: Rosa Manus, Rosika Schwimmer and the Struggle about Establishing an International Women's Archive", *Rosa Manus (1881-1942)* içinde, der., Everard ve De Haan, 239.
11. 1926'da ikinci Başkan Yardımcılığı'ndan 1935'te birinci Başkan Yardımcılığı'na yükseldiği bir görev.
12. Everard ve De Haan, ed., *Rosa Manus (1881-1942)*.
13. Wernitznig, "Memory is Power".
14. Wernitznig, "Memory is Power", 239.
15. Atria, IAV Kayıtları, no. 20A, Manus'un E. M. Turner'a yazdığı mektup, Londra, 12 Şubat 1937.
16. Atria, IAV Kayıtları, no. 21F, Manus'un Fawcett'a yazdığı mektup, 11 Mart 1936.
17. Burton, *Archive Stories*, 6.
18. *Bilginin Arkeolojisi, çev. Veli Urhan (İstanbul: Ayrıntı Yayınları*, 5. baskı, 2022). (ç.n.)
19. Foucault, *The Archaeology of Knowledge*. Bakınız özellikle 5. Bölüm, 'The Historical *a priori* and the Archive.'

metrelerini temsil eder, neyin söylendiğini ve söylenebileceğini tanımlar, ayrıca bilginin kim tarafından, kimin için ve kim hakkında kullanılacağını da belirler."[20]

Resmi arşiv kurumlarının erkeklerin tarihini ön plana çıkarıp kadın tarihini gizlemedeki rolünün farkında olan feminist tarihçiler, arşivin eleştirel olarak yeniden düşünülmesine çeşitli şekillerde katkıda bulunmuştur. Örneğin, Antoinette Burton'un *Dwelling in the Archive* kitabı, salt "arşiv" terimini eleştirel bir şekilde sorguladı ve anlamını, ev ve onun aile, ulus ve imparatorluk tarihleri içindeki yeri hakkında çeşitli türlerdeki kadın yazılarını içerecek şekilde genişletti.[21] Foucault'dan ilham alan tarihçi Ann Stoler, Hollanda Doğu Hint Adaları'nın sömürge düzeninde arşivin rolünü araştırdı ve bu süreçte arşivin ne olduğu ve ne işe yaradığı konusundaki anlayışımızı daha da değiştirdi. Onun deyişiyle, bu "sömürge arşivleri hem güç ilişkilerini temel alan şeffaf oluşumlardır, hem de kendi içlerinde iktidarın çapraşık teknolojilerini barındırırlar."[22]

Fransız filozof Jacques Derrida, 1995 tarihli ünlü makalesi "Archive Fever: A Freudian Impression" [Arşiv Humması: Freudyen Bir İzlenim] ile arşivin yeniden düşünülmesinde arşivlerin güç ve arzuyla ne ölçüde iç içe geçtiğine dikkat çeken bir başka yöne ilham verdi. Derrida, "arşiv" kelimesinin içerdiği çift anlamı açıklamakla işe başladı: *Başlangıç* (veya, "köken, ilk, [...] başlangıç,") ve "*buyruk*", "yasa [...] otorite, toplumsal düzen" ilkesine atıfta bulunuyordu.[23] Derrida'ya göre "arşiv"in anlamı Yunanca "*arkheion*" kelimesinden geliyordu: "başlangıçta bir ev, bir ikametgâh, [...] üst sulh hâkimlerinin [...] takdir edenlerin ikametgâhı. Resmi belgeler [...] onların evinde [...] dosyalanırdı." Ayrıca, "arşivleri yorumlama yetkisine" de sahiptiler. Derrida arşivi aynı zamanda, konsinyasyon gücüne sahip olduğu için şeylerin *bir araya toplandığı tek yer* olarak tanımladı: Konsinyasyon "tek bir külliyatı, tüm unsurların ideal bir konfigürasyonun birliğini ifade ettiği bir sistem içinde ya da aynı anda koordine etmeyi" amaçlar. [24] Derrida, arşivlerin "materyallere ve hatıralara sahip olma konusunda 'arşiv humması [...]'na" neden olabileceğini ileri sürdü.[25] Onun "arşiv humması" kavramı, Carole Steedman'ın *Dust* ve Antoinette Burton'ın *Archive Stories* adlı eserlerinde olduğu gibi, dünyanın çeşitli ülkelerindeki arşivlerin tarihçilerde uyandırdığı tutkular hakkında az çok birebir çevirilerde ve yorumlarda yaygın olarak ele alındı.[26]

Her ne kadar "arşiv humması" terimini kullanmamış olsa da, Bonnie Smith'in on dokuzuncu yüzyılda seçkin erkek tarihçilerin, arşiv belgeleri toplamak üzere Avrupa'ya nasıl akın ettiklerini anlatan *The Gender of History* [Tarihin Cinsiyeti] bu olgunun bir başka çarpıcı örneği gibi görünüyor. Modern, bilimsel tarihin "kurucu babası" Leopold von Ranke, "arşivlere yaptığı baskınlarla ünlendi". Ranke ve diğer önde gelen tarihçiler tarihi, nesnel ve bilimsel bir disiplin olarak kurmaya çalışırken aynı zamanda arşivlerdeki keşiflerini tanımlamak için son derece cinsiyetçi ve cinsel bir dil kullandılar. Ranke, ünlü seminerinde arşiv kaynaklarını inceleme yöntemini öğretti, "böylece her iki uygulamayı da [arşiv araştırması ve seminer eğitimi] profesyonel erkeklerin üstlendiği bilimsel tarihi", amatör "diğerleri"nin, genellikle de kadın tarihçilerin yazılarından ayırt etmek için çok önemli hale getirdi. Smith'in kitabının çok iyi gösterdiği gibi, bu adamların inşa ettiği tarih disiplini, modern tarihin kavramsallaştırılmasında ve "metodolojisinde, epistemolojisinde, mesleki pratiğinde ve yazımı"nda ırksallaştırıldı, cinsiyetlendirildi ve sınıfsallaştırıldı. Resmi tarih, büyük adamların eylemlerine ve ulus-devletin tarihine odaklandı. Kadınların ve beyaz olmayan insanların bu tür bir tarih yazmak için gereken rasyonel düşünme kapasitesinden yoksun oldukları varsayılıyordu ve genellikle arşivlere ve kütüphanelere girmeleri yasaklandı.[27] Dagmar Wernitznig, IAV'nin erken tarihinin Foucault, Derrida ve diğer eleştirel akademisyenlerin önerdiği ve geliştirdiği güç ve bilgi çerçevesine mükemmel bir şekilde uyduğunu öne sürdü ve Manus'un enstitünün kurulmasındaki rolünü aydınlatmak için "arşiv humması" kavramını kullandı. Bu yoruma katılıyorum; aşağıda onu üç şekilde genişleteceğim. Bunu ilk olarak, Rosa Manus'un sadece IAV'nin fiili kuruluşu ile ilgili değil, aynı zamanda uluslararası kadın arşivi olarak WCWA'nın değil IAV'nin tanıtılması ve yeni enstitü için dünyanın dört bir yanından malzeme toplama sürecindeki arşiv hummasını daha fazla belgeleyerek yapacağım. Ekleyeceğim ikinci örnek, Rosa Manus'un "arşivleri yorumlama gücünü" (Derrida'nın yukarıda bahsedilen ifadesi)

20. Cheryl Simon, "Introduction: Following the Archival Turn", *Visual Resources* 18, sy. 2 (2002): 102. Daha genel olarak, Marlene Manoff, "Theories of the Archive from Across the Disciplines", *Libraries and the Academy* 4, sy. 1 (2004): 9-25.
21. Burton, *Dwelling in the Archive*.
22. Ann Laura Stoler, *Along the Archival Grain: Epistemic Anxieties and Colonial Common Sense* (Princeton: Princeton University Press, 2009), 20.
23. Jacques Derrida ve Eric Prenowitz, "Archive Fever: A Freudian Impression", *Diacritics* 25, sy. 2 (Yaz 1995): 9; yazarın vurgusu, FdH.
24. Derrida ve Prenowitz, "Archive Fever", 9-10; yazarın vurgusu, FdH.
25. Bu Wernitznig'in yeniden yorumlamasıdır, "Memory is Power", 210.
26. Carolyn Steedman, "Something She Called a Fever: Michelet, Derrida, and Dust", *The American Historical Review* 106, sy. 4 (2001): 1159-1180; Carolyn Steedman, *Dust: The Archive and Cultural History* (New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 2002); Walker Sampson, "From My Archives: Derrida's Archive Fever", https://wsampson.wordpress.com/2011/04/10/from-my-archives-derridas-archivefe ver/ (Erişim tarihi 22 Ağustos 2017); Burton, ed., *Archive Stories*.
27. Bonnie G. Smith, *The Gender of History: Men, Women, and Historical Practice* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1998), özellikle Giriş ve 4. bölüm, "The Practices of Scientific History", alıntılar için 1, 117-118. sayfalar.

kullanması ve böylece IAV'nin kadın hareketinin tarihi hakkında bilgi üretimi için ayrıcalıklı bir alan olarak işlev görmesini sağlamasıdır. Manus'un arşiv hummasının üçüncü örneği, IAV belgelerinin kopyalarının "Yeni Dünya'da" saklanmasını tekrar tekrar reddetmesiyle ilgilidir, Wernitznig'in tartıştığı ancak bu bağlamda ele almadığı bir reddediş.

Kate Eichhorn, 2013 tarihli *The Archival Turn in Feminism: Outrage in Order* adlı kitabında, feminist arşivlerin iki savaş arası dönemden itibaren sadece feminist materyalleri korumak için değil aynı zamanda "kadınların günümüzdeki statüsünü' savunmak veya desteklemek için nasıl çalıştığını anlatmak üzere "direniş alanları" terimini ortaya çıkardı.[28] IAV'yi tartışmasına dahil etmiş olsa da, aşağıda yapacağım gibi IAV tarihinin bu unsurunu daha fazla vurgulamakta fayda var; dahası IAV'nin *siyasi nedenlerle* 1940'ta kapatılıp yağmalanması ve başkanının 1941 Ağustos'unda tutuklanması ve hapsedilmesi, onun [Rosa Manus'un] Ravensbrück'e kapatılmasının ve Mart 1942'de Bernburg'da öldürülmesi sürecinin başlangıcıydı. [29] O halde, bu dramatik olaylar bizi doğrudan doğruya buradaki ilgili üçüncü terime, Antoinette Burton'un "arşivin tarihi bir kayıp tarihidir" şeklindeki gayet yerinde olan gözleminden esinlenerek "kayıp" terimine götürür.[30]

IAV ve Kurucuları

Bilindiği gibi, 3 Aralık 1935'te Amsterdam'da üç kadın IAV'yi resmi olarak kurdu: Hollanda'da kadın tarihi duayeni Johanna W.A. Naber (1859-1941), geniş kesimler tarafından bilinen ve saygı duyulan uluslararası feminist ve pasifist lider Rosa Manus (1881-1942) ve yeni yetişen yüksek eğitimli genç feministler neslinin temsilcisi Willemijn Posthumus-van der Goot (1897-1989).[31] Üç kurucuya ve aralarındaki ilişkilere daha yakından bakıldığında IAV'ye dönüşen fikrin zaman içinde geliştiği, IAV'nin kuruluşunun -kişisel dostluklara, iç içe geçmiş hikâyelere ve paylaşılan siyasi görüşlere dayanan- gerçek bir ekip çalışması olduğu ve enstitünün kurulmasının nedenlerinin çok sayıda ve çeşitli olduğu görülmektedir. Johanna W. A. Naber bu üç kadının en yaşlı olanıydı. Tarihçi Maria Grever, 1994 tarihli *Strijd tegen de stilte: Johanna Naber (1859-1941) en de vrouwenstem in geschiedenis* [Sessizliğe karşı mücadele: Johanna Naber (1859-1941) ve tarihte kadın sesi] adlı kitabında, kendini yetiştiren başarılı tarihçi Naber'in feminist mirası koruma ve Hollanda'daki kadın tarihini destekleme veya bunun için bir altyapı oluşturma çabalarını anlattı. Naber'in kadın tarihi ve kadın hareketi hakkında yazdığı pek çok kitaba ek olarak, projeleri arasında bir kadın yayınevi, feminist yayınlar hakkında sürekliliği olan bir bibliyografya, Dutch National Council of Women'da [Hollanda Ulusal Kadın Konseyi] bir arşiv ve Radikal feminist Wilhelmina Drucker (1847-1925) tarafından kurulan, Hollanda'daki en önemli ve en uzun soluklu feminist dergilerden biri olan *Evolutie* (Evrim) için bir dizin bulunuyordu.[32] Hatta Maria Grever, bütün bu girişimlerin ışığında Johanna Naber'i "IAV'nin manevi annesi" olarak adlandırdı.[33]

Johanna Naber (1859 –1941), ATRIA, https://institute-genderequality.org/agenda/award-ceremony-johanna-naber-prize/, erişim 25 Eylül 2023

Rosa Manus Amsterdam'da varlıklı, laik bir Yahudi ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi ve onu, kadın hakları ve barış için ulusal ve uluslararası kuruluşlarda ileride edineceği önemli rolüne iyi hazırlayan mükemmel bir eğitim aldı. 1913'te Rosa Manus ve arkadaşı Mia Boissevain, "Woman 1813-1913" [Kadın 1813-1913] adlı büyük bir serginin ana düzenleyicisiydiler. Johanna Naber ve Rosa Manus, farklı nesillerden olsalar da, çok iyi arkadaşlardı. Naber, 1908'den beri Manus'un feminist akıl hocasıydı ve 1913'te, Profesör Nicolaas Wilhelminus (N.W.) Posthumus'un da dahil olduğu "Kadın 1813-1913" sergisinin "Tarih Bölümü"nde birlikte çalıştılar.[34] Rosa Manus 1930'ların başında Johanna Naber'e şu satırları yazdı:

28. Eichhorn, *The Archival Turn in Feminism*, 23 ve 36.
29. Özellikle bkz. Myriam Everard, "Moord op Rosa Manus opgehelderd", *Historisch Nieuwsblad* 24, sy. 10 (2015): 50-57, ve Myriam Everard, "Fateful Politics: The Itinerary of Rosa Manus", *Rosa Manus (1881-1942)* içinde, ed., Everard ve De Haan, 240-300.
30. Antoinette Burton, "Thinking Beyond the Boundaries: Empire, Feminism and the Domains of History", *Social History* 26, sy. 1 (2001): 66; Wernitznig, "Memory is Power", 237, Burton'dan da alıntı yapıyor.
31. De Haan ve Mevis, "The IAV/IIAV Archival Policy and Practice".
32. Ayrıca bakınız, http://www.wilhelminadrucker.nl/nl/ (Erişim Tarihi 22 Ağustos 2017).
33. Grever, *Strijd tegen de stilte: Johanna Naber (1859-1941) en de vrouwenstem in geschiedenis* (Hilversum: Verloren, 1994), 197 (benim çevirim, FdH).
34. Bkz. Myriam Everard, "Rosa Manus: The Genealogy of a Dutch Jewish Feminist", içinde *Rosa Manus (1881-1942)*, ed., Everard ve De Haan. N.W. Posthumus'un kısa biyografisi için bakınız, https://socialhistory.org/bwsa/biografie/posthumus. Sergiye katılımı için bakınız, *Catalogus van de Tentoonstelling 'De Vrouw 1813-1913'* ('Meerhuizen', Amsteldijk: Vereeniging Tentoonstelling 'De vrouw 1813-1913', 1913), 27.

> Arkadaşlığınız benim için çok şey ifade ediyor ve bununla gurur duyuyorum. Yakın zamanda Amsterdam'a gelecek misiniz? [...] Gerçek bir kütüphaneyle ofisim artık daha hoş. Biliyor musunuz, Dr. Jacobs'un kitapları bende ve kendi kitaplarımla birlikte kadınlara faydalı olmasını istediğim oldukça güzel bir feminist kütüphanem var.[35]

Manus, çok geçmeden, önde gelen Amerikalı sosyolog ve barış aktivisti (Birinci Dünya Savaşı sırasında barış için yaptıkları ortak çalışmalardan tanıdığı) Jane Addams'a yazdığı bir mektupta "ofisinde feminist bir kütüphane düzenlediğini" açıkladı ve şimdi bu kütüphaneyi uluslararası bir kütüphane olarak planladığını ekledi: "Niyetim bu kütüphaneyi dünya kadınları için yararlı hale getirmek."[36]

Rosa Manus'un (1881- 1942) fotoğrafçı Jacob Merkelbach (1877-1942) tarafından çekilen fotoğrafı, 1928, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:ManusMerkelbach1928.jpg, erişim 25 Eylül 2023.

35. "Uw vriendschap beteekent voor mij zooveel, ik ben er trotsch op. Komt U in de naaste toekomst eens in Amsterdam? [...] Mijn kantoor is nu zoo gezellig met een echte bibliotheek. Weet U dat ik de boeken van Dr. Jacobs heb en met mijn boeken erbij heb ik al een heel aardige feministische bibliotheek die ik in dienst wil stellen aan de vrouwen." Atria, Johanna W.A. Naber'in Belgeleri, no. 78, Manus'tan Naber'e, elyazısı, tarihsiz.

36. Atria, Manus'un Belgeleri, no. 68, Rosa Manus'tan Jane Addams'a, 29 Temmuz 1930.

IAV'nin üçüncü kurucusu, 1930'da Hollanda'da Ekonomi alanında doktora derecesi alan ilk kadın ve 1931 yılında Profesör N.W. Posthumus'la evlenen Willemijn Posthumus-van der Goot'tu. Profesör N. W. Posthumus mükemmel bir "kurum yaratıcısıydı": 1914'te *Nederlandsch Economisch-Historisch Archief* (Hollanda-Ekonomi Tarihi Arşivi, NEHA), 1935'te Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü'nü (IISH) ve 1945'te *Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie*'yi (şimdi NIOD, Savaş, Holokost ve Soykırım Çalışmaları Enstitüsü olarak adlandırılıyor) kurdu.[37]

Willemijn (Lil) Posthumus-van der Goot 1930'ların ortalarında, hükümetin kadınların ücretli istihdamını daha da sınırlamayı planladığı sırada bu alanda daha önceki mücadeleler hakkında ne kadar az şey bildiklerini ve bu hakkı savunmak için ne kadar az şey yaptıklarını fark eden daha genç aktif feminist bir grubun üyesiydi.

Posthumus-van der Goot, bu sorunları ele almak üzere *Vrouwenbelangen* (Uluslararası Kadınlar Birliği'nin Hollanda şubesi, her ikisinde de Manus başkan yardımcısıydı) bünyesinde kurulan, 1935'ten 1940'a kadar aktif olan ve genç feministlerden oluşan *Jongeren Werk Comité*'nin (JWC), Ocak 1935'teki kuruluşundan kısa bir süre sonra başkanı oldu.[38] Posthumus-van der Goot gibi kadınların, geçmişe dair iyi belgelenmiş bilgiye duydukları ihtiyaç, Aralık 1935'te IAV'nin kurulmasının nedenlerinden biri olacaktı. IAV'nin 1937 tarihli ilk *Yıllığı*'nın Önsöz'ü üç kurucunun da rollerini aşağıdaki gibi açıklıyordu:

> Kadın tarihi üzerine bilimsel bir dokümantasyon merkezi oluşturma fikrini tasarlayan Dr. W. H. Posthumus-van der Goot, yaşamını faaliyetlerine adadığı ulusal ve uluslararası feminist çevrelerle "bağlantı" oluşturan Rosa Manus'tan ve bu ülkedeki kadın hareketi alanında yaptığı tarihsel çalışmalarıyla bu konudaki bilimsel bilginin temellerini atan Johanna W.A. Naber'den coşkulu bir destek aldı.[39]

37. Bkz. https://socialhistory.org/bwsa/biografie/posthumus.

38. https://socialhistory.org/bwsa/biografie/goot ve http://resources.huygens.knaw.nl/vrouwenlexicon/lemmata/data/Goot web sayfalarında W.H. Posthumus-van der Goot ile ilgili yorumlar. (Erişim Tarihi 18 Ağustos 2017); Dineke Stam, "Staatsburgeressen voor vrouwenbelangen 1920-1945", *Vrouwen stemmen: 100 jaar vrouwenbelangen 75 jaar vrouwenkiesrecht* içinde, M. Barkus v.d. (Zutphen: De Walburg Pers, 1994), 67-112; Appendix 2, *Rosa Manus (1881-1942)* içinde, ed. Everard ve De Haan; Kadınların ücretli istihdamını sınırlamaya yönelik hükümet önlemlerine genel bir bakış için, Jongeren Werk Comité, vb., ayrıca bakınız: W.H. Posthumus-van der Goot ve Anna de Waal, ed., *Van moeder op dochter: De maatschappelijke positie van de vrouw in Nederland vanaf de Franse tijd* (Nijmegen: Socialistische Uitgeverij Nijmegen, 1977), 271-281.

39. *Internationaal Archief voor de Vrouwenbeweging Jaarboek I / Yearbook International Archives for the Women's Movement* [bundan sonra *IAV Yearbook I*] (Leiden: E.J. Brill, 1937), xii; Hollandaca versiyonu viii-ix sayfalarında.

Willemijn Posthumus-van der Goot (1897 –1989), 1920'ler, GaHetNa (Nationaal Archief NL), https://commons.wikimedia.org/wiki/File:WillemijnPosthumusvanderGoot.jpg, erişim 25 Eylül 2023.

Aynı *Yıllık*, üç kurucunun her birinin IAV'nin geldiği noktaya çok önemli katkıda bulunduğunu vurgulamanın yanı sıra, Johanna Naber'i 1934 tarihinde yayınladığı ve hükümetin kadınların ücretli istihdamını daha da kısıtlama planlarına karşı heyecan verici bir eylem çağrısı olan *Wat heeft het feminisme der Nederlandsche vrouw gebracht? Wat mag het daarom van deze verwachten?* (Feminizm Hollandalı kadınlara ne getirdi? Dolayısıyla feminizm kadınlardan ne bekleyebilir?) başlıklı broşürüyle yeni nesil genç feministleri ateşlediği için takdir ederek başlıyordu. Posthumus-van der Goot, bu yeni nesil feminist aktivistlerin bir parçası olarak bilimsel bir dokümantasyon merkezi fikrine sahip olduğundan, böylece üç kurucunun rollerinin hikayesi bu şekilde daha da anlam kazanmış oldu. Ne olursa olsun, bir unsur daha eklenmeli: Üç kurucunun Prof. Posthumus ile olan bağlantıları ve bunların çok önemli olduğu kanıtlandı, çünkü yeni enstitü yakın zamanda kurulan International Institute of Social History'nin [Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü] binasında yer alacaktı.[40]

Arşiv Humması

IAV'nin kuruluşunun kamuoyuna yansıyan hikâyesinin arkasında, Dagmar Wernitznig'in yakın bir tarihte eksiksiz bir şekilde bir araya getirdiği bir başka hikâye daha var: Rosa Manus'un Kadın Hareketi Uluslararası Arşivleri (IAV) ile Rosika Schwimmer'ın Dünya Kadın Arşivleri Merkezi (WCWA) arasındaki rekabet. Wernitznig'in sözleriyle, "her iki merkez de ilk olmak ve kaynaklar üzerinde yetkili ve yorumlayıcı bir güç edinmek istediler."[41] Rosika Schwimmer (1877-1948) ve Rosa Manus, uluslararası kadın hareketinde aynı amaçlar için çalıştılar ancak 1935'ten çok önce ayrı düştüler.[42] Rosa Manus için olağandışı, Rosika Schwimmer için daha alışılmış bir durumdu. Her iki kadın da uzun yıllar boyunca her tür belgeyi toplamıştı[43] ve Rosa Manus'un 1930 gibi erken bir tarihte uluslararası bir "feminist kütüphane" kurma planından söz etmesi gibi (yukarıda alıntılanmıştır), Rosika Schwimmer de bu fikri 1935'ten çok daha erken bir zamanda gündeme getirmişti. Schwimmer bir arşiv merkezi fikrini memnuniyetle karşılayan Amerikalı tarihçi Mary Beard ile ancak 1935'in ortalarında bağlantı kurdu ve Eylül 1935'te "Dünya Kadın Arşivleri Merkezi" adını önerdi. Gösterdikleri çabalara ve bir ekibin desteğine rağmen, bu çalışmalar 1940'a kadar sürdürülebildi (Mayıs 1936'da istifa eden Schwimmer olmaksızın). Bir dizi iç ve dış nedenden dolayı WCWA kavramsal bir aşamanın ötesine geçemedi. Bağış toplama konusunun, şaşırtıcı da olsa bu süreçte en büyük engel olduğu ortaya çıktı.[44]

Bu arada, Amsterdam'da birkaç yıldır yavaş yavaş oluşmaya başlayan feminist bir kütüphane veya arşiv kurma planı, 1935'te kısa sürede gerçekleştirildi. Rosa Manus, Rosika Schwimmer'ın[45] mektuplarına cevap vermezken, Aralık 1935'te "Kadın Hareketi Uluslararası Arşivleri" kurmak üzere gayretle çalıştı. IAV'nin sorunsuz bir şekilde kurulmasının birçok nedeni vardı ancak kurucular arasındaki iyi ilişkilerin yanı sıra yeni kurulan Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü'nün sağladığı maddi destek tayin edici görünüyor.[46]

Wernitznig, IAV'nin "bir arşiv kurumu olarak kapılarını açan ilk kurum olma telaşının [...] 19 Aralık 1936'daki fiili açılışından bir yıl önce, 1935'te yasal olarak kurulmasının [...] bir nedeni olup olmadığı" sorusunu gündeme

40. Özellikle bu konu için bakınız, Francisca de Haan ve Annette Mevis, "The Importance of Friendship: The Shared History of the IAV/IIAV and IISH", *A Usable Collection: Essays in Honour of Jaap Kloosterman on Collecting Social History* içinde, ed., Aad Blok, Jan Lucassen ve Huub Sanders (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2014), 142-155.

41. Wernitznig, "Memory is Power", 214.

42. Örneğin Aletta Jacobs ile yaptığı tartışma için bakınız, Mineke Bosch, Een onwrikbaar geloof in rechtvaardigheid: Aletta Jacobs 1854-1929 [Adalete sarsılmaz bir inanç: Aletta Jacobs 1854-1929] (Amsterdam: Balans, 2005), 563-564.

43. Manus'un arşiv humması De Haan ve Mevis, "The Importance of Friendship", 152-153'te de işlenmektedir.

44. Wernitznig, "Memory is Power", 227-230; Manus ve IAV'sinin dolaylı olarak neden olduğu Schwimmer'in istifası üzerine, Wernitznig, "Memory is Power", 234-235.

45. Wernitznig, "Memory is Power", 222.

46. Çeşitli faktörlerin analizi için bakınız, De Haan ve Mevis, "The Importance of Friendship".

getiriyor.[47] Manus'un 1936'nın başlarındaki mektupları, IAV'nin Aralık 1936'dan çok daha erken açılmasını beklediğini gösterse de, Wernitznig'in sorusu, özellikle diğer bulgularla ele alındığında mantıklı görünmektedir.[48]

IAV saymanı Charlotte A. Matthes'in Aralık 1936'da WCWA saymanı Mina Bruere'ye yazdığı çarpıcı bir mektubu bizzat Wernitznig alıntılıyor: "Yeni organizasyonunuzu dünyanın değil de Amerika'nın merkezi olarak adlandırmanızı tavsiye etmek isterim, çünkü ilk ve uluslararası olarak adlandırılan kuruluş bizimkidir".[49] Bu erken döneme ait diğer kaynaklar, Wernitznig'in öne sürdüğü rekabet duygusunu daha da vurgulamaktadır.

Manus'un Aralık 1936'da Amerikalı sosyal feminist Amy Maher'e yazdığı bir mektupta şöyle yazması tesadüf değil: "Bence bunlar [IAV] var olan ilk uluslararası kadın arşivleridir."[50] Çok dilli ve 1937'de yayımlanan ilk IAV *Yıllığı*, Dünya Kadın Arşivleri Merkezi'nin "şimdiye kadar yalnızca kâğıt üzerinde var olduğunu" İngilizce olarak belirtmekte tereddüt etmedi.[51] Aynı *Yıllık'taki* Hollandaca ifadeler daha da sertti ve IAV kütüphanecisinin New York'a yaptığı bir ziyarette "basında daha önce duyurulmuş olan Dünya Kadın Arşivleri Merkezi'nin izini sürmeye çalıştığını" ancak "henüz bir antetli kağıt ve bir adresten başka bir şey olmadığını" tespit ettiğini belirtti.[52]

Kadınların ve kadın örgütlerinin belgelerini göndermeleri gereken kurumun WCWA değil, IAV olduğu daha açık bir şekilde ifade edilemezdi.[53] Aynı yıl IAV Yönetim Kurulu'nun Carnegie Vakfı'na gönderdiği bir "Memorandum", IAV'nin "birinci, ilk" (Derrida) ve tek olma statüsünün de altını çizdi:

> Dünyada alanında *ilk ve tek* kurum olan I.A.V., *uluslararası koordinasyon* görevini çok iyi kavramış olup, Kadın Hareketinin dünya çapında daha iyi ve *merkezi* bir şekilde örgütlenmesinin sadece bilimsel bir önem taşımadığına, aynı zamanda uluslararası dostluğu güçlendireceğine ve böylece barışçıl ilişkilerin sürdürülmesine katkıda bulunacağına inanmaktadır.[54]

"Uluslararası dostluk" ve "barışçıl ilişkiler" kesinlikle Rosika Schwimmer'in IAV eylemleriyle ilişkilendirdiği şeyler değildi ve WCWA düşüncesinin ilk olduğuna açıkça inanıyordu, muhtemelen Manus'un 1930'da feminist bir kütüphane kurma arzusundan bahsettiğini bilmiyordu.[55] Bununla birlikte, IAV'ye dönüşen fikir embriyo olarak daha uzun süredir var olsa bile, ilk ya da "dünyada alanında *ilk ve tek kurum*" olma dürtüsü, 1935'te Amsterdam'da yaşanan olaylar dizisinde ve IAV'nin konumunun daha sonra yüksek sesle ve açıkça iddia edilmesinde kesinlikle rol oynamıştır.[56] Rosa Manus'un "belge ve hatıralara sahip olma konusundaki arşiv humması", yeni enstitü için malzeme toplama sürecinde de kendini gösterdi. 1935'ten 1939'a kadar (ama çoğunlukla 1936-1938 döneminde) Hollanda'daki ve başka yerlerdeki kişileri ve kurumları IAV'ye belge veya para bağışında bulunmaya davet etmek, ikna etmek için yazdığı inanılmaz sayıdaki mektup dikkate değerdir; Hollandaca, İngilizce, Fransızca ve Almanca yazılmış bu tür düzinelerce mektup korunmuştur.[57] Birkaç örnek bu yazışmaların üslubunu aktarmak için yeterli olacaktır:

> Dünya kadınlarının kendi hareketleriyle ilgili mümkün olduğunca çok belgeyi bize göndereceklerini içtenlikle umuyorum (Brezilyalı Bertha Lutz'a, Mart 1936).[58]

> [Kitap raflarınızdan] gelecek her şeye açığız (Hollandalı feminist B. van den Bergh-Willing'e, Nisan 1936).[59]

> Aslında kadın hareketiyle ilgili elinizde olan ve atmayı düşündüğünüz her şeyi almaya hazırız (Amerikalı

47. Wernitznig, "Memory is Power", 214n22. IISH resmi olarak 25 Kasım 1935'te kuruldu ve 1937'de kapılarını ziyaretçilere açtı. Jan Lucassen, Tracing the Past: Collections and Research in Social and Economic History: the International Institute Social History, the Netherlands Economic History Archive and related institutions (Amsterdam: Stichting Beheer IISG, 1989), 14-15.
48. Örneğin, Atria, IAV Kayıtları, no. 23P, Manus'un Plaminkova'ya yazdığı mektup, 28 Ocak 1936.
49. Atria, IAV Kayıtları, no. 23W, Matthes'in Bruere'ye yazdığı mektup, 4 Aralık 1936, Wernitznig, "Memory is Power", 234'te alıntılanan.
50. Atria, IAV Kayıtları, no. 22M, Manus'un Maher'e yazdığı mektup, 24 Aralık 1936.
51. *IAV Yearbook I [IAV Yıllığı I]*, 169.
52. *IAV Yearbook I*, 163: "[...] en dat mevrouw Matthes tijdens een verblijf in New-York trachtte het reeds in de pers aangekondigde World Centre for Women's Archives op te sporen, dat echter nog niet verder was dan briefpapier en een adres."
53. IAV ve uluslararası kadın hareketi arasında önemli bir arabulucu olan The International Advisory Council [Uluslararası Danışma Konseyi], Internationaal Archief voor de Vrouwenbeweging Jaarboek II / Kadın Hareketi Uluslararası Arşivleri Yıllığı'nda [bundan sonra IAV Yıllığı II] yer almıştır. (Leiden: E.J. Brill, 1938), 204.
54. Atria'da bulunan Memorandum, IAV Kayıtları, no. 174, şu eserde daha kapsamlı olarak alıntılanmıştır: Francisca de Haan, "A 'Truly International' Archive for the Women's Movement (IAV, now IIAV): From its Foundation in Amsterdam in 1935 to the Return of its Looted Archives in 2003", Journal of Women's History 16, sy. 4 (Kış 2004): 148-172, 154-155; Atria, IAV Kayıtları, no. 20C, Manus ve Posthumus'un Carnegie Vakfı'ndan Mitchell'e yazdığı beraberindeki mektup, 19 Nisan 1937.
55. Bakınız, Wernitznig, "Memory is Power", 234.
56. Bu durum, kurumun adının seçimini de etkilemiş olabilir. Bildiğimiz kadarıyla "arşivler" Manus'un daha önce kullandığı bir terim değildi, ancak şimdi, yani "Dünya Kadın Arşivleri Merkezi" önerildikten sonra, yeni enstitünün adında belirgin bir şekilde yer aldı.
57. Bakınız, Atria, IAV Kayıtları, Giden Yazışmalar, 1935-Ocak 1940, no. 20A-23Z.
58. Atria, IAV Kayıtları, no. 22L, [Manus'un] Lutz'a yazdığı mektup, 27 Mart 1936.
59. "Alles [uit Uw boekenkast] is welkom." Atria, IAV Kayıtları, no. 20B, [Manus'un] Van den Bergh'e yazdığı mektup, 15 Nisan 1936.

Amy Maher'e, Aralık 1936).[60]

Annenizin Kitaplığı'nın, koleksiyonumuz için çok değerli olabilecek olağanüstü miktarda [şey] içerdiğine inanıyoruz. Bu nedenle bu Kitaplığın gelecekteki kullanımına ilişkin planlarınız hakkında size nazik bir talep yöneltmek isteriz. Arşivimiz için bu Kütüphane'nin koleksiyonumuza dahil edilmesiyle yakından ilgileniyoruz (Avusturyalı liberal feminist lider Marianne Hainisch'in oğlu Michael Hainisch'e, Marianne Hainisch'in ölümünden on bir gün sonra, 16 Mayıs 1936).[61]

Kadın hareketiyle ilgili her şeyi topladığımız için bahsettiğiniz makaleleri arşivimize almayı çok isteriz (Hollandalı Bayan C. Leman'a, 1 Şubat 1937).[62]

Arşivimize bütün kadın derneklerinden mümkün olduğunca çok materyalin gönderilmesi son derece önemlidir (I.E.V., Women's Organisation, Batavia, 21 Mayıs 1937).[63] Kütüphanemiz için 150 yıllık Avustralya tarihindeki kadınların rolünü anlatan anma kitabınızı almaktan büyük mutluluk duyacağız; ayrıca kadın hareketi, biyografiler, gazeteler veya süreli yayınlarla ilgili her tür kitap, broşür, fotoğraf, belge vb. arşivlerimizde memnuniyetle karşılanacaktır (Isabel M. Fidler, Sidney, Avustralya, 26 Ocak 1938).[64]

Rosa Manus'un kitaplardan ve arşivlerden fazlasını aklından geçirdiği, Dr. Aletta Jacobs'un tek varisi Mien van Wulfften Palthe'ye yazdığı bu mektuptan anlaşılıyor:

Sizden Dr. Jacobs'un büyük ve güzel bir portresini istiyorum, o zaman arşivimizde bir yer edinmiş olacak ve eğer hâlâ Dr. Jacobs'un kişisel eşyaları varsa, onlara özel bir yer vermeyi çok isteriz. Örneğin, Birlik amblemli altın broş nerede; böyle bir şey Dr. Jacobs'un yaşayan bir hatırası olurdu ve diğer eşyalarıyla birlikte kütüphane odalarında çekici bir bütünlük oluşturabilirdi (Şubat 1936).[65]

Manus, sadece kadın hareketiyle ilgili "her şeyi" toplamak ve onlara sahip olmak için çok güçlü bir irade göstermekle kalmadı, aynı zamanda IAWSEC Sekreteri Katherine Bompas'a yazdığı bu dikkat çekici mektupta olduğu gibi, yıllardır birlikte çalıştığı feminist meslektaşlarının arkasından gitmeye istekli olduğunu da gösterdi:

Kadın Hareketi için Uluslararası Arşivler'in [International Archives for the Women's Movement] Karen Jeppe'nin kitaplarını almaya hazır olduğunu söylemek için size çarçabuk yazmak istedim.[66] [...] Bu yüzden Ashby'nin konuyu İrtibat Komitesi'ne [Liaison Committee] açmayacağını umuyorum, çünkü bu kitapları burada yeni arşivlerimiz için bulundurmaktan çok mutlu olacağız.[67]

Manus, IAV'nin dünyada bu tür materyalleri barındıran "tek yer" (Derrida) olmasını amaçlıyordu ve IAV'de mümkün olduğu kadar çok kadın hareketinin tarihiyle ilgili arşiv, kitap ve hatırayı bir araya getirme hedefi için büyük çaba harcadı.[68] Ayrıca "arşivleri yorumlama gücünü" de (yukarıda bahsedilen Derrida'nın bir başka ifadesi) kullandı. Londra'da araştırma yapan arkadaşı Jane de Iongh'a "tamamen özel" bir mektupta yazdığı gibi

60. Atria, IAV Kayıtları, no. 22M, Manus'un Maher'e yazdığı mektup, 24 Aralık 1936.

61. "Es will uns scheinen, dass die Bibliothek ihrer [Mutter] ausserordentlich Vieles enthält, was für unsere Sammlung von grossem Wert sein könnte. Wir richten uns deshalb an Sie mit der höflichen Anfrage, welche Pläne Sie hinsichtlich der zukünftigen Verwendung dieser Bibliothek vorhaben. Es würde uns sehr interessieren diesse Büch[e]rei für unser Archiv zu erhalten." Atria, IAV Kayıtları, no. 21H, Manus ve Posthumus'un Herr Hainisch'e yazdığı mektup, 16 Mayıs 1936; IAV Başkanı olarak Manus ve Sekreteri olarak da Posthumus-van der Goot tarafından imzalanmış çok az sayıda mektup bulunuyor. Marianne Hainisch hakkında bilgi için bakınız, Francisca de Haan, Krassimira Daskalova ve Anna Loutfi (ed.), A Biographical Dictionary of Women's Movements and Feminisms: Central, Eastern, and South Eastern Europe, 19th and 20th Centuries (Budapeşte / New York: CEU Yayınları, 2006), 173-177.

62. "Zeer gaarne zullen wij voor ons Archief de door U bedoelde artikelen ontvangen, daar wij alles verzamelen wat op de vrouwenbeweging betrekking heeft." Atria, IAV Kayıtları, no. 22L, Manus'un Leman'a yazdığı mektup, 1 Şubat 1937.

63. "Het is voor ons Archief van het grootste belang zoo veel mogelijk materiaal van alle bestaande vrouwenvereenigingen te ontvangen." Atria, IAV Kayıtları, no. 21I, Manus'un IEV'ye yazdığı mektup, 21 Mayıs 1937. IEV, 1919'da kurulan "Hint-Avrupa Konfederasyonu [Indo-Europees Verbond]"ydu; Kadın Departmanı'na [Women's Department] ise "Hint-Avrupa Birliği Kadın Örgütü [Indo-Europees Verbond Vrouwen Organisatie]" (IEVVO) adı verildi. Frank von Winckelmann, " 'Uit gevoel van hoffelijkheid voor de Nederlandse vrouw': De Volksraad over vrouwenkiesrecht in de jaren dertig" [" 'Hollandalı kadın için nezaketten': 1930'larda kadınların oy hakkı üzerine Volksraad"], Vertrouwd en vreemd: ontmoetingen tussen Nederland, Indië en Indonesië [Tanıdık ve garip: Hollanda, Hindistan ve Endonezya arasındaki karşılaşmalar] içinde ed., E. Captain, M. Hellevoort ve M. van der Klein, (Hilversum: Verloren, 2000), 208.

64. Atria, IAV Kayıtları, no. 21F, Manus'un Fidler'e yazdığı mektup, 26 Ocak 1938.

65. "Dan zou ik je willen verzoeken om een groot, mooi portret van Dr. Jacobs, dat op ons archief dan een plaats zal krijgen en indien je nog persoonlijke dingen van Dr. Jacobs hebt, zouden wij die gaarne een speciale plaats inruimen. Waar is bijv. de gouden broche gebleven met het insigne van de Alliance; zoo iets zou een levende herinnering aan Dr. Jacobs zijn en samen met andere souvenirs een aantrekkelijk geheel op de bibliotheekzalen kunnen vormen." Atria, IAV Kayıtları, no. 23W, [Manus' un] Wulfften Palthe'ye yazdığı mektup, 25 Şubat 1936; Everard ve De Haan (ed.), Rosa Manus (1881-1942), 329.

66. Karen Jeppe (1876-1935), kısmen Milletler Cemiyeti himayesinde Osmanlı Ermeni Mültecileri ile yaptığı çalışmalarla tanınan Danimarkalı bir misyoner ve sosyal hizmet uzmanıydı.

67. Jeppe'nin kitapları temin edilmişti, ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yok oldular. Atria, IAV Kayıtları, no. 21I, Manus'un Bompas'a yazdığı mektup, 20 Şubat 1936.

68. Manus c.s. ayrıca belediye arşivlerini, ellerindeki önemli kadın hareketi arşivlerini IAV'ye devretmeleri konusunda ikna etmeye çalıştı. IAV Kayıtları, no. 21G, Manus'tan Amsterdam Belediye Arşivi'ne, 2 Mart 1936; IAV Kayıtları, no. 21H, Manus'tan Helderman'a, 1 Şubat 1937.

("materyal toplamak ve bu kadar çok okumakla meşgul olman ne kadar harika"), Manus, Jane'in "feminizm ve Uluslararası Kadınlar Birliği [Alliance] üzerine bir kitap" yazma görevini üstleneceğini umuyordu (Manus 1926'dan beri Uluslararası Kadınlar Birliği'nin, IAW, Başkan Yardımcısıydı). Jane de Iongh'a yazdığı mektupta, De Iongh'un bu kitabı yazmak için görevlendirilmesini sağlamak üzere "birkaç öneride bulunmaya ve bazı bağlantıları kullanmaya" istekli olduğunu belirtti. Manus ayrıca De Iongh'un Uluslararası Birlik'in önde gelen kadınlarıyla toplantılar ve röportajlar ayarlamasını ısrarla tavsiye etti: "[...] ile temasa geçmenizi çok isterim"; "[...] ile çok iyi bir röportaj yapmayı da ihmal etmemelisiniz."[69]

Bu plan sonuç vermedi ve bir sonraki yıl Jane de Iongh, kadın tarihinin varlık nedenini açıklayan ve yeni kurulan IAV'nin sağlama politikalarını ve iddialı araştırma hedeflerini özetleyen *Documentatie van de geschiedenis der vrouw en der vrouwenbeweging*'i (Kadın Tarihi ve Kadın Hareketinin Belgelenmesi)[70] yazdı. Kadın hareketi tarihinin "bilimsel olarak doğru" dokümantasyonu sadece "olguları toplamakla" kalmamalı, aynı zamanda liberal ve sosyalist kadın hareketlerinin içinden çıktığı düşüncelere de odaklanmalıdır. Ayrıca, " [...] teorinin nasıl pratiğe döküldüğünü gösteren her şeyin toplanması gerekiyor. [...] Çok sayıda yerel, ulusal ve uluslararası kuruluşun arşivleri ve yayınları izlenecek ve toplanacaktır."[71]

Manus'un arşiv hummasının üçüncü örneği, İkinci Dünya Savaşı hakkındaki geçmişe dönük bilgimiz bakımından muhtemelen bizim için en çarpıcı olanıdır. Bu, Manus'un, Bertha Lutz'un IAV belgelerinin kopyalarını veya ikinci nüshalarını "Yeni Dünya'da bir yere" emanet etme konusunda dikkatli bir şekilde ifade edilmiş önerisi üzerine harekete geçmeyi açıkça reddetmesiydi. Bunlar, Lutz'un Şubat 1936 gibi erken bir tarihteki sözleriydi:

> Belki de, nüshalarınız olduğunda, ABD gibi Yeni Dünya'da bir yerde bir Arşiv şubesine sahip olmak iyi olabilir. Yarının uluslararası tehlikelerinin ne olabileceğini kimse bilmiyor. Asla bu noktaya gelmemesi için dua ediyoruz, ancak Avrupa, savaşın tahribatına ve onun uğursuz sonuçlarına korkunç bir şekilde maruz kalmış görünüyor.[72]

Brezilyalı Dr. Bertha Lutz, yıllardır Uluslararası Kadınlar Birliği'nde Rosa Manus'un yakın bir meslektaşıydı ve Rosa mektuplarda ona "Sevgili Bertha'm" (1936) ve "Sevgili Kızkardeşim Lutz" (1938) olarak hitap ediyordu.[73] 1937'de Lutz ayrıca IAV Uluslararası Danışma Konseyi üyesi oldu, bu nedenle önerisi belirli bir ağırlık taşımış olmalıydı. IAV'nin bulunduğu Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü Paris'te hemen bir şube açmış ve daha sonra İngiltere'ye bir sürü malzeme götürmüştü, çünkü Prof. Posthumus "materyali korumak için önlemler alınması gerektiğini anlamıştı."[74]

Bertha Lutz, 1 Mart 1938'de Manus'a yazdığı bir mektupta, Yeni Dünya'nın IAV için ileri nokta olarak düşünülmesi gerektiği önerisini tekrarladı, ama boşuna.[75] Manus, 1932'den beri büyük bir zaman ve çaba harcadığı uluslararası barış hareketinde ve faşizme karşı tüm çalışmalarına rağmen, 24 Mart 1938'de Lutz'a ("Bir Avrupa savaşına inanmıyorum") ve Ağustos 1939 gibi geç bir tarihte, IAV kütüphanecisi Madelon van Toulon van der Koog'a yazdığı bir başka mektupta savaşın gerçekten patlak vereceğine ikna olmadığını söylüyordu.[76] Ama en az bunun kadar muhtemel bir açıklama da, "belgelere sahip olma konusundaki arşiv hummasının [...]" onu tüm IAV belgelerini sadece Amsterdam'da tutmaya zorladığıdır. Burada Manus'un reddini nasıl yorumlamak istersek isteyelim, IAV'nin ve belgelerinin onun için inanılmaz derecede değerli olduğu açıktır.

> ***(...) Bana öyle geliyor ki, böyle bir arşiv koleksiyonu sadece içkin bir değer taşımıyor; kaldı ki kadınlara, faaliyet alanlarını kısıtlamaya çalışan güçlere karşı öfkelerini bir kez daha ifade etme fırsatı verecek."***

Bir Direniş Alanı

Yukarıda belirtildiği gibi, kadın hareketiyle ilgili özgün kitap ve belgelerin sağlanmasının ve korunmasının yanı sıra, IAV "kadınların o dönemdeki statüsünü" (Eichhorn) savunmak veya ilerlemesini sağlamak amacıyla

69. Rosa Manus'un Jane de Iongh'a yazdığı mektup, 5 Kasım 1935, Belge 7 olarak şurada yayınlandı: Everard ve De Haan (ed.), Rosa Manus (1881-1942).
70. Bu IAV'nin kullandığı çeviridir, bakınız *IAV Yıllığı I*, xv. Jane de Iongh, *Documentatie van de geschiedenis der vrouw ender vrouwenbeweging* (Leiden: EJ Brill, 1936).
71. De Iongh, *Documentatie*, 23-26.
72. Bertha Lutz'dan Rosa Manus'a, 25 Şubat 1936, IAV Kayıtları, no.18F, Wernitznig, "Memory is Power [Bellek Güçtür]", 236-237'de alıntılandığı gibi.
73. Atria, IAV Kayıtları, no. 22L, Manus'un Lutz'a yazdığı mektuplar, 27 Mart 1936 ve 24 Mart 1938.
74. Lucassen, *Tracing the Past [Geçmişin İzini Sürmek]*, 15-16.
75. IAV Kayıtları, no. 18L, Lutz'dan Manus'a, 1 Mart 1938.
76. Atria, IAV Kayıtları, no. 22L, Manus'un Lutz'a yazdığı mektup, 24 Mart 1938; "Ik voor mij geloof nog altijd, dat er geen oorlog zal komen!" Atria, IAV Kayıtları, no. 105, Manus'un Madelon van Toulon van der Koog'a yazdığı mektup, 29 Ağustos 1939, Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından iki gün önce.

aynı zamanda "bilimsel bilgi"yle de donatılmıştı. IAV'nin üç kurucusu da bu tür çabalar içinde yer aldı.

Tarihçi ve duayen feminist Johanna Naber, 1934'te coşkulu el ilanı *Wat heeft het feminisme der Nederlandsche vrouw gebracht? Wat mag het daarom van deze verwachten?* (Feminizm Hollandalı kadınlara ne getirdi? Dolayısıyla feminizm kadınlardan ne bekleyebilir?) ile savaş alanına geri dönüş yaptı. Rosa Manus, Uluslararası Kadın Örgütleri Barış ve Silahsızlanma Komitesi Başkan Yardımcısı (1932-1938), *Comité van Waakzaamheid van Anti-Fascistische Intellectueelen* (Anti-Faşist Entelektüeller Teyakkuz Komitesi, 1936-[1939]) üyesi ve Eylül 1936'da Brüksel'deki Uluslararası Barış Kampanyası Dünya Kongresi'nin organizasyon sekreteriydi. Bunlar, Manus'un o yıllardaki aktivizminin dikkate değer örnekleriydi.[77]Posthumus-van der Goot, Hollanda hükümetinin gerici politikalarına karşı çıkmaya çalışan genç feministler grubu Jongeren Werk Comité'nin başkanıydı ve *Comité ter Verdediging van de Vrijheid van Arbeid van de Vrouw*'da (Kadının Çalışma Özgürlüğünü Savunma Komitesi) aktif olarak yer aldı. Ayrıca 1937 ve 1938'de IAV Yıllıklarında (evli) kadınların ücretli istihdamı hakkında bilimsel makaleler yayımladı; bu makalelerin bulguları Hollanda hükümetinin bu tür istihdama karşı argümanlarını sarsmıştır.[78]

Aynı şekilde, Jane de Iongh'un 19 Aralık 1936'da IAV'nin resmi açılışında sunulan *Documentatie* broşürünün daha ilk sayfasında, faşizmin ve Nazizm'in kadınların toplumsal yaşama katılımına ilişkin olumsuz etkilerinden ve demokratik Avrupa ülkelerinde kadınların ücretli istihdam hakkına getirdiği sınırlamalardan söz ediliyordu. Metnin devamında, geçmişteki olaylardan yola çıkılarak koşulları açıklamanın tarihin bir görevi olduğu belirtiliyordu. IAV'nin kurucuları, IAV gibi bir merkezin bu siyasetlere karşı mücadelede rol oynayabilmeleri için yardımcı olabilecek, derin ve bilimsel bilgiyi istiyorlardı. Bu amaçla, kadınların "insanlığın yarısından fazlasını oluşturmalarına rağmen" hâlâ marjinal kaldıkları erkek egemen tarihe de meydan okumak gerekliydi.[79] Manus, Lucy E. Anthony'ye yazdığı 13 Mayıs 1938 tarihli bir mektupta olduğu gibi, IAV yazışmalarında zaman zaman bu mücadelelere değindi: "Hollanda'da, Sosyal İşler Bakanımız [Romme] tarafından Parlamento'ya sunulan bir yasa teklifi nedeniyle önemli bir gerileme yaşıyoruz çünkü tüm evli kadınların ücretli emek hakkı konusunda ayrımcılık yapıyor! Ama çok mücadele ediyoruz ve kazanmayı umuyoruz."[80]

IAV, açıkça çağdaş siyasi bağlamla ilişkili olarak oluşturulmuş bir kadın arşivi için tek girişim değildi; Schwimmer tarafından önerilen Dünya Kadın Arşivleri Merkezi'nin de benzer hedefleri vardı ve Yahudi Kadınlar Ulusal Konseyi başkanının şu övgü sözlerinde olduğu gibi, tam da bu nedenle takdir edildi:

> Bayan Schwimmer'in, dünyanın dört bir yanından kadın arşivlerini bir araya getirme önerisinin çok değerli olduğunu düşünüyorum. Bu girişim, bugün olduğu gibi kadınların ilerlemesi tehdit altında olduğunda, özellikle uygun ve yerindedir. Bana öyle geliyor ki, böyle bir arşiv koleksiyonu sadece içkin bir değer taşımıyor; kaldı ki kadınlara, faaliyet alanlarını kısıtlamaya çalışan güçlere karşı öfkelerini bir kez daha ifade etme fırsatı verecek.[81]

Açıkçası, IAV ve planlanan WCWA gibi feminist kütüphaneler ve arşivler değerli kitap ve belgeleri toplamanın yanı sıra dönemin gerici politikalarına karşı "direniş alanları" olarak işlev görmeyi de amaçladılar ve IAV bir dereceye kadar bunu başardı.

Bir Kayıp Öyküsü

IAV'nin siyasi çalışmalarını vurgulamak sadece enstitünün misyonunun ayrılmaz bir parçası olduğu için değil, aynı zamanda sırasıyla arşivlerin 1940'ta yağmalanmasına ve kurucu başkanın siyasi profili nedeniyle 1942'de ölümüne yol açtığı için önemlidir.[82]

1940 yılına gelindiğinde, IAV yaklaşık 4 bin kitap, 150 süreli yayın, beş metre raf uzunluğunda arşiv malzemesi, resimler ve bir gazete kupürü koleksiyonu sağlamıştı ve Rosa Manus elde edilenlerden gurur duyuyordu. Ancak enstitü "bir direniş alanı", yani feministlerin hükümet politikasına karşı çıktığı bir yer olarak biliniyordu. IAV "sol eğilimli" Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü'nde bulunuyordu ve başkanı Rosa Manus Eylül 1936'da Brüksel'deki Dünya Barış Kongresi için yaptığı önemli çalışmalarından sonra Hollanda gizli servisinin

77. Everard, "Fateful Politics [Vahim Politika]" ve Ek 2 içinde: Everard ve De Haan (ed.), *Rosa Manus (1881-1942).*

78. Willemijn H. Posthumus-van der Goot, "Statistische gegevens betreffende de vrouw in Nederland [Hollanda'daki kadınlara ilişkin istatistiksel veriler]", *IAV Yıllığı I,* 77-88; Willemijn H. Posthumus-van der Goot, "Onderzoek naar den arbeid der gehuwde vrouw in Nederland [Hollanda'da evli kadınların emeği üzerine araştırma]", *IAV Yıllığı II,* 135-180 (NOT: İçindekiler Tablosundaki ve s. 135'teki başlıklar birbirleriyle aynı değildir).

79. De Iongh, *Documentatie,* 7-8, 13.

80. Atria, IAV Kayıtları, no. 20A, Manus'un Anthony'ye yazdığı mektup, 13 Mayıs 1938.

81. US National Council of Jewish Women [ABD Ulusal Yahudi Kadınlar Konseyi] başkanı Fanny Fligelman Brin'in Mary Ritter Beard'a yazdığı mektup, 15 Ağustos 1935, Wernitznig, "Memory is Power [Bellek Güçtür]", 207' de alıntılanmıştır.

82. İlk olarak De Haan, "A 'Truly International' Archive ['Tamamen Uluslararası' Bir Arşiv]"de savunduğum gibi.

radarına girmişti; Myriam Everard'ın araştırmasının da gösterdiği gibi, 1939'da Alman *Abwehr*'in (askeri istihbarat) listesinde de yer alıyordu. Everard ayrıca, Almanların Mayıs 1940'ta Hollanda'yı işgal etmesinden kısa bir süre sonra mülklerine el koyarak "çok sayıda 'muhalif' arşiv, kütüphane ve diğer kültür kurumlarını kapattıklarına" da dikkati çekti.[83] Aynı şey Haziran ve Temmuz 1940'ta adım adım IAV'nin başına geldi.

Rosa Manus'un yakın arkadaşı Clara Meijers'e göre, IAV'nin kapatılması ve yağmalanması Rosa'nın "inanılmaz derecede üzülmesine yol açtı. Bu olay çektiği acıların başlangıcıydı [...] ve üstesinden gelemediği bir darbe oldu onun için."[84] Manus Mayıs 1941'de *Sicherheitsdienst'e* (SD) bizzat çağrıldı, o gün serbest bırakıldı; ancak 16 Ağustos 1941'de tutuklandı. Scheveningen'de "Oranje Oteli" olarak bilinen bir hapishanede tutuldu, Düsseldorf'taki bir hapishaneye nakledildi ve ardından, özellikle kadın siyasi mahkûmların tutulduğu Ravensbrück Nazi kampına buradan da öldürüldüğünü varsaydığımız Bernburg'daki bir Nazi "Ötenazi" kurumuna gönderildi.[85]

IAV 1947'de yeniden açıldı, ancak yağmalanan malzemelerin sadece bir kısmı iade edildi. Beklenmedik bir şekilde 1992'de, Nazilerin Batı Avrupa'dan aldığı arşivlerin ve Kızıl Ordu'nun Almanya'dan ve Nazi işgali altındaki topraklardan savaş ganimeti olarak götürdüğü diğer belgelerin bir kısmı, Moskova'daki *Osobyi* (Özel) Arşivi'nde bulundu. Moskova'da keşfedilen materyaller arasında birçok IAV belgesi ve fotoğraf yer alıyordu. IAV koleksiyonlarının Amsterdam'a iade edilmesi on bir yıl daha sürdü.[86] İade edilen belgeler arasında yukarıda alıntılanan IAV yazışmaları ve Rosa Manus'un otuz yıllık aktivizminden oluşan geniş arşivinin bazı bölümleri yer alıyordu. Bununla birlikte, IAV'nin erken döneminin dinamik karakterini, uluslararası kadın hareketine ne ölçüde dahil olduğunu – özellikle Rosa Manus'un oradaki birçok bağlantısı aracılığıyla – ve sonuç olarak IAV'nin kuruluşunda merkezi rolünü çok daha iyi bir şekilde görmemizi sağladılar. Yaklaşık iki yıldan beri ve Myriam Everard'ın özenli araştırması sayesinde Rosa Manus'un nasıl ve nerede tutulduğu ve öldürüldüğü hakkında daha çok şey biliyoruz.[87]

IAV, bugünkü adıyla Atria, Rosa Manus'un iki ekslibrisini içeren dokuz IAV kitabının Berlin'de bulunması ve sekseninci yıldönümü için Amsterdam'daki enstitüye duygusal bir törenle iade edilmeleri gibi tesadüflere rağmen, yüksek olasılıkla savaş öncesinde sahip olduğu tüm varlıklarını bir daha asla bulamayacak. Bu muazzam kayıpların 1940 öncesi kadın hareketi algımızı nasıl çarpıttığını daha yeni yeni görmeye başlıyoruz; gerçekten de, birçok yönden hâlâ İkinci Dünya Savaşı'nın olayları ve sonuçlarıyla uğraşıyoruz; bu kayıplar IAV-IIAV-Aletta Enstitüsü-Atria'ya sonsuza dek damgasını vuracak.

Sonuç

Antoinette Burton'a göre, "[...] arşivler öylece tamamlanmış olarak ortaya çıkmaz; ne yaratılışlarında ne de yorumlayıcı uygulamalarında iktidar mücadelelerinden bağımsız değillerdir."[88] Burada göstermeyi umduğum gibi, Aralık 1935'te Amsterdam'da kurulan Uluslararası Kadın Hareketi Arşivleri'nden daha iyi bir örnek düşünmek zor. Yeniden gözden geçirirken IAV'nin erken tarihini Dagmar Wernitznig'in, Rosa Manus'un IAV adına baş aktör olduğu, IAV ile WCWA arasındaki güç mücadelesi hakkındaki bulgularına dayandırdım. Özellikle 1935'ten 1940'a kadar süren yazışmaları - 1940'tan beri kayıp olan belgeler- ve 1937 ve 1938 IAV Yıllıklarını yeniden okuma sürecine rehberlik etmesi için arşiv humması, direniş alanları olarak feminist arşivler ve bir kayıp tarihi olarak arşiv kavramlarını kullandım.

Araştırmam, IAV'nin tarihi hakkındaki anlayışımızı derinleştirmenin yanı sıra, Rosa Manus'un, uluslararası kadın hareketi içindeki birçok ilişkisinin ve o dönemdeki parlak itibarının yer aldığı bir süreç olan IAV'nin oluşumu ve gelişimi sürecindeki kesinlikle kilit rolünü daha iyi anlamamızı sağladı. Onun bu kilit rolü belge sağlamak ve IAV için etkileyici bir Uluslararası Danışma Kurulu oluşturmak için gerekliydi. Araştırmalarımın sonuçları umarım, Rosa Manus'un son on yıllardaki "iyi bir örgütçü ama ilgi odağı olmaktan kaçınan nazik bir kadın" ününü güçlü ve cesur bir lider olarak revize etmeye, 1920'lerin ve 1930'ların önde gelen Hollandalı feministi olarak adını ulusal ve uluslararası düzeyde yeniden kurmaya yardımcı olacaktır.

83. Everard, "Fateful Politics", 277-279.

84. "Het heeft haar onnoemlijk veel verdriet gedaan. Het was voor haar het begin van den lijdensweg, dien zij verder is moeten gaan, en een slag, dien zij niet te boven is gekomen." Clara M. Meijers, *Een moderne vrouw van formaat: Leven en werken van Rosa Manus* [Modern bir kadın: Rosa Manus'un hayatı ve eserleri] (Leiden: E.J. Brill, 1946), 53.

85. Everard, "Fateful Politics", 283, 285-287, 289-300.

86. Bu konuda daha fazla bilgi için bakınız, De Haan, "A 'Truly International' Archive".

87. Everard, "Fateful Politics"te bunun ortaya çıkarılmasının bu kadar zor olmasının tüm nedenlerine değiniyor.

88. Burton, *Archive Stories*, 6.